

14e jaargang

Nummer 2

februari 1978

DAAD EN GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
+++++

+++++
+ Theo Maassen +
+++++

DAAD EN GEDACHTTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige bijdragen*

Red. en adm.: Schouw 48-11, Lelystad

Postg'ro 307695

VAN VERFLAUWING VAN DE KLASSENSTRIJD IN ENGELAND NOG STEEDS GEEN SPRAKE

"Nagenoeg tien jaren achtereen", zo schreef het Britse blad "The Sunday Times" op 30 oktober van het vorige jaar, "hebben de betrekkingen tussen de vakbeweging en de regering hun stempel gedrukt op de Britse binnenlandse politiek." Die woorden sloegen daarop, dat de mislukte pogingen die de toenmalige, tot de vorige Labourregering behorende minister van arbeid, mevrouw Barbara Castle, in 1969 ondernam om de industriële verhoudingen bij de wet te regelen, tot ernstige moeilijkheden met de vakbeweging zouden hebben geleid en dat onder de conservatieve regering-Heath (1970-1974) die moeilijkheden nog aanzienlijk groter zouden zijn geworden doordat het Tory-kabinet het niet enkel bij een poging liet. De relatie tussen de regering en de vakbeweging is echter veel minder ernstig verstoord geworden dan door "The Sunday Times" werd verondersteld. Niet zulk een konflikt tussen regering en vakbeweging heeft gedurende tien jaar of langer nog de Britse binnenlandse politiek beheerst, maar de groeiende tegenstelling tussen de vakbeweging en de arbeiders. Deze, al vóór de jaren '60 en zelfs al vóór de jaren '50 steeds duidelijker aan de dag tredende tegenstelling heeft de achtergrond gevormd voor de plannen van Barbara Castle en voor de daden van Ted Heath.

Wil men "The Sunday Times" geloven dan worden de Britse politieke wateren tot op heden toe nog steeds gerimpeld als gevolg van de steen die er ruim acht jaar geleden met de publikatie van Barbara Castle's nota "In Place of Strife" in werd geworpen 1). De waarheid is, dat de Britse politieke wateren niet worden gerimpeld maar in heftige beroering zijn als gevolg van een nog steeds niet verflauwende, integendeel voortdurend fellere en ook voortdurend verder om zich heen grijpende strijd van de arbeiders 2). Deze

1) Zie "Daad en Gedachte" van april 1969, nummer 4.

2) De parlamentsverslagen in de Britse pers laten hieromtrent geen enkele twijfel bestaan. Wij verwijzen b.v. naar de "Financial Times" van 10, 14 en 16 december 1977.

strijd hebben zowel de regering van premier Callaghan als de vakbeweging in broederlijke samenwerking tevergeefs pogen in te dammen met het Sociaal Contract. In de op het Sociaal Contract volgende herfst hebben zij die strijd al evenmin kunnen beteugelen als op welk tijdstip ook.

Nadat het levensniveau in Groot-Brittannië halverwege het jaar 1977 gedaald was tot het minimum van de voorafgaande vier jaren 3) nam de activiteit van de Britse arbeidersklasse voortdurend toe. In de eerste tien maanden van het afgelopen jaar bedroeg het aantal door stakingen verloren gegane arbeidsdagen in Groot-Brittannië meer dan tweemaal zoveel als in het gehele jaar 1976. Alleen al in oktober 1977 gingen 950.000 arbeidsdagen verloren en daarmee werd het totaal tot 1 november op 7.413.000 gebracht, tegen 3.284.000 in 1976 4).

Alle arbeidskonflikten op te sommen die zich tussen eind september en eind december in Engeland hebben voorgedaan is onbegonnen werk. Wij moeten ons hier - al was het alleen maar met het oog op de plaatsruimte - tot de belangrijkste beperken 5). Als zodanig noemen we - in willekeurige volgorde - de akties van: textielarbeiders in Yorkshire; dokwerkers; buspersoneel; arbeiders in de elektrische centrales; gemeentewerklieden; staalwerkers; zeelieden; ambtenaren; havenpersoneel te Manchester; onderwijzers; telexisten van de PTT; vrachtwagenchauffeurs; spoorwegpersoneel; mijnwerkers; typografen; kabelwerkers; glazenwassers; doodgravers; bankbedienden; bakkers (die ook al eind augustus/begin september hadden gestaakt); tunnelwerkers; brandweerlieden; personeel van de ambulances; arbeiders in de levensmiddelenindustrie; personeel van de rijwielfabriek van Raleigh; arbeiders van (wederom) Leyland, Ford, Vauxhall, Chrysler, Triumph en Rolls Royce; arbeiders van de chocoladefabriek van Cadbury en van een snoepfabriek te Croydon; grondpersoneel van de vliegvelden; technisch personeel van Catwick Airport; arbeiders van de bandenfabrieken van Dunlop en Good Year, van de vliegtuigfabriek van Short Brothers en van de scheepswerf van Swan Hunter en andere werven; personeel van de Londense ondergrondse, van British Airways en van de posterijen; arbeiders van de zuurstoffabrieken en in de suikerbietenindustrie; technici van de BBC; arbeiders van de voor de auto-industrie werkende Lucas-fabrieken, alsmede arbeiders van liftfabrieken en personeel van de Shell.

Soms braken deze konflikten spontaan en tegen de nadrukkelijke wil van de bestuurders uit. In vele gevallen echter werden de strijdende arbeiders door hun bond gesteund ondanks Callaghan's ernstige waarschuwing aan de vakverenigingsleiders dat "een verzet tegen de loonpolitiek van de regering tot de val van het kabinet en tot vervroegde verkiezingen zou kunnen leiden" 6). Dat wilde lang niet altijd zeggen dat de betrokken leiders de woorden van de eerste minister niet serieus namen. Het sproot daaruit voort, dat de strijdwil van de arbeiders dermate groot was dat ze - evenals ten tijde van het Sociaal Contract - onmogelijk in toom konden worden gehouden en de vakbond zich noodgedwongen achter hen moest scharen indien de bestuurders hun greep op de leden nog enigermate wilden behouden. Soms

3) "Financial Times" van 8 oktober 1977.

4) Idem van 1 december 1977.

5) Wij baseren ons op "The Guardian", "The Times", "The Financial Times", "The Evening Standard" en "Evening News".

6) Callaghan geciteerd uit "The Sunday Times" van 2 oktober 1977.

gebeurde dat niet terstond. De aktie bij de Raleigh-fabrieken bijvoorbeeld was aanvankelijk "wild" en werd pas een officiële staking na verloop van enige tijd 7).

Niet terwille van de looneisen der arbeiders, maar uit welbegrepen eigenbelang van de organisatie als zodanig stelden de bonden zich schijnbaar strijdvaardig op. Daarbij kwam het voor dat het eigenbelang van de ene bond niet strookte met 't eigenbelang van een andere bond of van andere bonden. Zo was het onder andere begin oktober j.l. toen de direktie van British Leyland voor haar vele ondernemingen een uniform loonbeleid wilde invoeren. Van de in totaal zeventien bonden met leden onder de Leyland-arbeiders kantte zich enkel de Transport and General Workers Union van Jack Jones tegen de voorgestelde regeling.

Dit verzet van Jones werd allerm minst ingegeven door de overweging dat het uniforme loonbeleid een voorwaarde vormde voor verdere regeringssteun aan het bedrijf en mede was bedoeld als een barrière tegen een lokale inwilliging van looneisen die verder gingen dan het door de overheid vastgestelde jaarlijkse maximum van tien procent. Jack Jones, de architect van wijlen het Sociaal Contract, die zich tot het allerlaatste ogenblik een tegenstander van de opzegging daarvan had getoond, was er bepaald niet op uit om mogelijkheden open te houden voor het doorkruisen van de regeringspolitiek. Weliswaar was hij op 30 september akkoord gegaan met een door een slepersfirma ingewilligde loonsverhoging van 15% voor tienduizend vrachtrijders in de West-Midlands, maar hij had er meteen bij verklaard dat het hier om een uitzondering ging en dat daarmee géén precedent werd geschapen 8). Zijn toevoeging, dat "de lonen van de betrokken vrachtrijders beslist te laag waren en dat de vakbeweging er naar diende te streven de levensstandaard te verbeteren" 9) kon moeilijk als de werkelijke verklaring voor deze uitzondering worden beschouwd. Het door hem verdedigde Sociaal Contract was juist een poging geweest om iedere verbetering van de levensstandaard op te schorten en van veel te lage lonen was bepaald niet alleen in het geval van deze categorie arbeiders sprake, zoals de inkomenscijfers aantoonde. Jones wilde met zijn woorden slechts verbergen dat zijn bond voor de arbeiders had moeten kapituleren.

Wat de door Leyland voorgestelde maatregel betreft, het landelijk loonoverleg dat als gevolg daarvan voortaan zou worden gevoerd betekende in beginsel een versteviging van Jones' machtspositie waar hij uiteraard niets tegen had. Daar stond echter tegenover dat de machtspositie der shopstewards erdoor werd verzwakt. De shopstewards waren dientengevolge afkerig van de voornemens der direktie en die shopstewards waren voor Jones onmisbaar om zijn achterban te manipuleren. Voor de overige bonden, de AUEW bijvoorbeeld, lag de zaak precies omgekeerd. Zij vertegenwoordigden tezamen niet meer dan 35% van de Leyland-arbeiders. Hun shopstewards bezaten derhalve een geringere invloed en zij hadden van landelijk loonoverleg niet de nadelen te vrezen die voor Jones aanvankelijk de doorslag gaven 10).

7) "Financial Times" van 24 november 1977.

8) "Financial Times" van 1 oktober 1977.

9) Idem.

10) Onze schildering van het verschil in positie tussen de TGWU en de AUEW is gebaseerd op informatie in "The Sunday Times" van 2 oktober 1977.

Blijkt uit het bovenstaande reeds dat er in de wereld van de vakbeweging heel andere dingen speelden dan in de wereld van de arbeiders, nog duidelijker komt dat aan het licht wanneer men let op de geest waarin enerzijds de bestuurders handelden en die welke anderzijds de Britse werkers vervulde. De vakbewegingsbureaucratie was voortdurend beducht voor de Britse ekonomie, voor de werkgelegenheid, voor de inflatiespiraal, voor het investeringsklimaat, voor haar verstandhouding met het ondernemerdom, in één woord: voor de bestaande maatschappelijke verhoudingen en de bestaande orde. Een geheel andere geest - wij hebben er ook vroeger al op gewezen - bezielt sinds geruime tijd de Britse arbeidersklasse. In tegenstelling tot de bestuurders leverden de arbeiders in Groot-Brittannië aanhoudend en in toenemende mate het bewijs dat de positie van de Britse ekonomie hun onverschillig laat zodra het duidelijk wordt dat deze slechts te hunnen koste zou kunnen worden gehandhaafd of versterkt. Zij tonen maling te hebben aan de bestaande orde en aan de burgerlijke wetten zodra de belangen van hun klasse op het spel staan.

Het typeert de vakbeweging dat zij zich slechts noodgedwongen en lang niet altijd achter de looneisen van de arbeiders schaaft en er veeleer toe geneigd is voor een kortere werkweek en betere arbeidsverhoudingen te ijveren, die dan - daar wordt geen geheim van gemaakt - het middel moeten vormen tot vergroting van de produktie en vermindering van het ziekteverzuim of andere vormen van absenteïsme. Iets dergelijks beval bijvoorbeeld Jack Jones aan voor de kwijnende auto-industrie 11). Het is daarentegen typerend voor de mentaliteit van de arbeiders, dat zij met grote hardnekkigheid op hun stuk blijven staan ook in die gevallen waarin zware pressie op hen wordt uitgeoefend.

Vrijwel steeds streden de Britse arbeiders de afgelopen herfst aan drie, vaak genoeg ook aan vier fronten tegelijk: tegen de ondernemers, tegen de zich als "socialistisch" aandienende regering en tegen de TUC, alsmede dan nog tegen de daarbij aangesloten bonden. Van deze vier tegenstanders was vooral de regering bijna altijd onvermurwbaar. De ondernemers echter, enerzijds gekonfronteerd met een dreigend produktieverlies tengevolge van een eventuele staking en anderzijds soms mogelijkheden ziende de stijgende loonkosten via technische voorzieningen zoals automatisering goed te maken, waren meer dan eens bereid tot het betalen van een hoger loon. Dat leidde in enkele gevallen tot illegale loonovereenkomsten 12), die echter in aantal beperkt bleven doordat de overheid de bedrijven die zich niet aan het maximum van 10% hielden met strafmaatregelen bedreigde. Het leidde vaker tot loonovereenkomsten waarop, vanwege daarmee gepaard gaande produktiviteitsverbeteringen, de 10%-richtlijn niet van toepassing was. Het leidde evenwel ook - Ford is het belangrijkste voorbeeld - tot loonsverhogingen die met de voorschriften duidelijk in strijd waren maar die, gezien de betekenis van het bedrijf voor onder andere de Britse export, tenslotte ook door de overheid werden geaksepteed, niet dan nadat er binnen het kabinet een felle diskussie over was gevoerd 13).

Het gevolg van dit alles was, dat de Britse kranten medio november aan de hand van zojuist gepubliceerde cijfers moesten konstateren, dat de

11) "Financial Times" van 12 oktober 1977.

12) "Financial Times" van 6 oktober 1977.

13) "Financial Times" van 6 oktober 1977.

werkelijke loonstijgingen niet overeenkwamen met de bedoelingen van de regering en dat voor het overige haar loonpolitiek er toe had geleid dat de inmiddels afgelopen loonovereenkomsten van zo'n drie miljoen arbeiders nog steeds niet door nieuwe waren vervangen 14). In feite werd daarmee, maar dat schreven de kranten natuurlijk niet, gekonstateerd met welk een kracht de loonstrijd door de Britse arbeiders werd gevoerd.

Wat de bonden betreft: afgezien van de keren dat zij zich noodgedwongen anders opstelden dan de nauw met de regering samenwerkende TUC omdat zij de controle over bepaalde groepen leden dreigden te verliezen 15), deden zij wat zij konden om onofficiële akties te beëindigen. Toen dokwerkers in Avonmouth een "wilde" staking begonnen drongen bestuurders van de TGWU op werkhervatting aan 16), Hetzelfde deden bestuurders van de AUEW bij een staking van de gereedschapsmakers van Leyland 17). Tijdens een staking van de vluchtgeleiders op de Britse vliegvelden konfereerden bestuurders van zeventien betrokken bonden met een aantal ministers over de wijze waarop aan deze aktie een eind zou kunnen worden gemaakt 18). Toen de "wilde" staking in de zuurstoffabrieken, die de gehele Britse industrie dreigde lam te leggen zodat de Confederation of British Industry (het Britse ondernemersverbond) de regering wees op het gevaar dat de zuurstofmaatschappij British Oxygen door de knieën zou moeten gaan 19), deed kort daarna de vakbond een beroep op "t gezonde verstand" van de betrokken leden en verklaarde de organisatie zich bereid namens hen met de direktie te onderhandelen wanneer maar eerst het werk zou zijn hervat 20). Deze luttele voorbeelden zouden met vele andere kunnen worden aangevuld.

Bijzonder zwaar was de druk waaraan de arbeiders in de krachtcentrales bloot stonden. Zij verlangden reisvergoedingen, een betere betaling voor de ploegendienst en recht op een goedkoper stroomtarief ten behoeve van henzelf. Toen de vier betrokken bonden zich volledig van deze eisen distancieerden kozen zij 'n eigen strijdleiding en begonnen zij een stiptheidsaktie waardoor onder meer in de hoofdstad Londen de ene stadswijk na de andere gedurende een aantal uren in duisternis werd gehuld. De elektriciteitsmaatschappij beschuldigde hen van kontraktbreuk en verklaarde, dat hun geen loon zou worden uitbetaald. Daarop antwoordden de arbeiders, dat zij er niet voor zouden terugschrikken héél Engeland in het donker te zetten. Zij kondigden aan het werk volledig te zullen neerleggen en de centrales te bezetten om te voorkomen dat anderen ze in bedrijf zouden trachten te houden.

Een lid van het aktiekomité verklaarde: "Het lijkt erop alsof ze het erop aansturen dat de stroom volledig wordt afgesneden. Als ze daar inderdaad op uit zijn kunnen ze het krijgen. De mannen zullen in de centrales blijven. Een vorige keer hebben de ingenieurs deze in werking gehouden. Dat zal niet opnieuw gebeuren. Ze moeten niet denken dat ze met kinderen

14) "Evening Standard" van 16 nov. 1977; "Financial Times" van 17 november 1977.

15) Alan Pike in "The Financial Times" van 27 september 1977.

16) "Financial Times" van 27 september 1977.

17) Idem.

18) "Financial Times" van 30 september 1977.

19) "The Guardian" van 20 oktober 1977.

20) "Financial Times" van 28 oktober 1977.

te doen hebben die zich met dergelijke dreigementen bang laten maken... De vakbondsleiders en de elektriciteitsmaatschappij maken gemene zaak. Wij zijn geheel en al op ons zelf aangewezen maar we zijn onbevreesd..."

De arbeiders bleven volhouden en lieten weten dat ze bemiddeling van de regering op prijs zouden stellen indien die bemiddeling er ook toe zou leiden dat hun wél loon zou worden uitbetaald en er geen strafmaatregelen tegen hen zouden worden ondernomen.

Het vervolg van de geschiedenis wekt onwillekeurig herinnering aan de gang van zaken bij de staking van de Nederlandse buschauffeurs in 1960. De regering-De Quay toonde zich toen bereid om kontakt op te nemen met 't onofficiële stakingskomité van de chauffeurs. Op dat gebaar kwam de regering ijlings terug toen van de kant van de vakbeweging - bij monde van haar vertegenwoordigers in de Staten-Generaal - een dergelijke stap scherp werd bekritiseerd.

In Engeland kwam de minister voor energie, Anthony Wedgwood Benn, tussenbeide. Hij drong er bij de elektriciteitsmaatschappij op aan dat zij het onofficiële aktiekomité zou erkennen en ermee in onderhandeling zou treden; hij pleitte ook voor doorbetaling van de lonen. De konservatieve parlamentsleden Tom King en James Prior beschuldigden daarop in het Lagerhuis de minister ervan, dat hij zowel het gezag van de onderneming als het gezag van de vakbeweging ondermijnde.

Uiteraard was er van iets dergelijks geen sprake. Minister Benn ging eenvoudig uit van een realiteit: de realiteit, dat het onofficiële aktiekomité de enige instantie was die de arbeiders van de krachtcentralen werkelijk vertegenwoordigde, een instantie die bewees wel zoveel gezag en zoveel werkelijke macht te bezitten, dat er eenvoudig met haar onderhandeld moest worden. Dat met de erkenning van dat feit aan het prestige van de vakbeweging schade werd toegebracht viel natuurlijk niet te betwisten, dat echter lag minder aan de *erkenning* van het feit dan aan het feit zelf, dat zo men het ontkend zou hebben daarmee nog niet uit de wereld zou zijn geholpen.

Hoe het zij, het resultaat van de kritiek in het Britse parlement was niet hetzelfde als dat van de overeenkomstige kritiek in de Nederlandse Tweede Kamer. Dat lag uiteraard hieraan dat de macht die de arbeiders van de krachtcentralen in Groot-Brittannië ontwikkelden heel wat groter was dan die van de Nederlandse buschauffeurs destijds. Een motie van wantrouwen die tegen minister Benn werd ingediend haalde maar weinig stemmen. De bewindsman zette zijn bemiddelingspogingen voort. Doordat de arbeiders bij voorbaat bereid bleken om op een later tijdstip over hun materiële eisen te spreken kon een voorlopige oplossing tot stand worden gebracht. Zij was weliswaar allesbehalve een echte oplossing, maar - en daar was het de minister vanzelfsprekend om te doen - er werd weer stroom geleverd.

Op het oog hadden de arbeiders voor wat hun materiële eisen betreft weinig of niets bereikt. Niettemin boekten zij een moreel sukses waarvan de betekenis moeilijk kon worden overschat. Het monopolie van de vakbeweging op het voeren van onderhandelingen en het tot stand brengen van overeenkomsten was - nadat Heath in het voorjaar van 1972 overleg pleegde met een soortgelijk mijnwerkerskomité - voor de tweede maal en nog veel duidelijker dan toen gebroken. Dat maakte de staking bij de krachtstations tot een van de belangrijkste gebeurtenissen van die aan gebeurtenissen zo rijke herfst.

De betekenis ervan was groter dan die van de brandweerliedenstaking

die om begrijpelijke redenen al even sterk de aandacht trok van de kranten en van het publiek. Want zoals ook met de akties in de krachtcentralen het geval was werd de gewone burger direkt gekonfronteerd met de - soms dramatische - gevolgen. Afgezien echter van deze overeenkomst had de staking van het brandweerpersoneel in zoverre een geheel ander karakter, dat zij niet "wild" was maar door de Fire Brigades Union (de brandweerlieden vakbond) werd gesteund en geleid.

Die steun van de bond was ook in dit geval door de leden afgedwongen. Al in september had het bluspersoneel aangedrongen op een verbetering van zijn positie. Daarvoor wilde het vakbondsbestuur niet naar het uiterste middel grijpen. Terry Parry, de zéér gematigde algemeen sekretaris van de F.B.U., die naar zichzelf heeft verklaard tegen een staking was, deed met zijn medebestuurders al het mogelijke om iets dergelijks te voorkomen 21). Toen de afgevaardigden van de leden tijdens een bijeenkomst te Eastbourne niet in toom te houden bleken startte de organisatie medio november de aktie die de eerste was in haar geschiedenis. "Het was", zei een van de bestuursleden, "de prijs die Parry moest betalen omdat hij tegenover de achteban te fatsoenlijk wilde zijn." Volgens deze bestuurder, bepaald geen uitzondering in de vakbewegingswereld, diende het fatsoen blijkbaar overboord te worden gezet zodra de leden een strijdlust aan de dag legden die door het bestuur niet op prijs werd gesteld.

Toen aan een staking niet meer viel te ontkomen gaf de Fire Brigades Union een vlugschrift uit, getiteld: "The fireman's case" ("De zaak van de brandweerman"). Daarin wees de bond erop dat de lonen van de brandweerlieden, die in 1971 £ 2.58 boven het Britse loongemiddelde lagen, in 1977 wel £ 12.80 minder dan het gemiddelde bedroegen. Het vlugschrift verwees voorts naar het advies dat een werkgroep onder voorzitterschap van Lord McCarthy had uitgebracht aan de regering. Dat advies kwam erop neer, dat bij het vaststellen van de brandweerlonen het beroep van de brandweerman met de overige beroepen moest worden vergeleken. Op grond van dat advies kwam de F.B.U. tot de konklusie dat de beloning van een geschoolde brandweerman, gelet op de gevaren waaraan hij blootstond, op zijn minst tien procent méér dan het gemiddelde moest bedragen. Met een loonsverhoging van 30% zou die situatie zijn bereikt.

De regering wist opperbest dat het volstrekt niet om een overdreven eis ging. Dat wisten ook al die Lagerhuisleden die tijdens een debat tevergeefs voor de brandweer in het krijt traden 22). Minister Merlyn Rees van binnenlandse zaken antwoordde hen, dat de regering in geen geval zou toegeven en niet kon toegeven omdat zij, als ze dat zou doen, daarmee haar hele loonbeleid in gevaar zou brengen 23). Na alle bressen die daarin door het optreden van de arbeiders reeds waren geslagen was voor de regering het moment gekomen om een "tot hiertoe en niet verder" te laten horen. Minister Rees en de overige leden van het kabinet waren er daarbij van overtuigd dat de brandweerstaking onmogelijk lang zou kunnen duren. Zij speculeerden op het plichtsgevoel van de betrokkenen en zij veronderstelden tevens, dat de stakers volstrekt niet behoefden te rekenen op de sympathie van het publiek. Zowel het een als het ander bleek een grove misrekening

21) "Evening Standard" van 22 november 1977.

22) "The Sunday Times" van 20 november 1977.

23) Idem

te zijn 24).

Doordat zowel de regering als de F.B.U. voet bij stuk hielden nam het konflikt de vorm aan van een stellingenoorlog waarin noch de ene, noch de andere partij enige terreinwinst boekte. Nadat een onderhoud van anderhalf uur tussen de vakbondsleiders en de premier op niets was uitgelopen verklaarde een van de bestuurders: "Iedere dag dat de staking voortduurt graven wij ons verder in. Onze loopgraaf wordt zo diep, dat zelfs een aanbod van 40% loonsverhoging ons daaruit niet meer zal verdrijven" 25). Maar hoe diep de loopgraaf ook werd, hoe stevig de stelling van de brandweerlieden ook mocht zijn, zij had één zwakke plek: de aktie van een vakbond is nu eenmaal beperkter dan een aktie van de arbeiders zelf.

Tegen het feit bijvoorbeeld, dat de organisatie van de brandweerkommandanten niet met de staking meedeed en dat haar leden - ofschoon zij ook voor zichzelf een forse loonsverhoging wensten - als stakingsbrekers optraden, kon de F.B.U. weinig of in het geheel niets uitrichten. Wie dat wél konden en - op beperkte schaal - ook deden waren de brandweerlieden zelf, doch de volstrekt eigen initiatieven die zij ontplooiden 26) waren toch te zwak om de aktie als zodanig een ander stempel op te drukken.

Toen de regering geen duimbreed toegaf en uitsluitend bereid bleek om voor de toekomst bepaalde toezeggingen te doen, toen het Britse ondernemersverbond nog eens nadrukkelijk waarschuwde, dat geen enkel bedrijf in Engeland meer een aan de regeringsvoorschriften beantwoordende loonovereenkomst zou kunnen afsluiten indien aan de eis van de brandweerlieden tegemoet werd gekomen, richtte het bestuur van de F.B.U. zich tot andere bonden en, via de T.U.C., tot de gehele Britse vakbeweging. Het vond noch bij de bonden, noch bij de overkoepelende organisatie ook maar enig gehoor. De vakbondsbesturen, tot staken steeds slechts schoorvoetend bereid wanneer zij door de eigen leden daartoe geprest werden, lieten zich niet tot solidariteitsakties overhalen. De T.U.C. verklaarde, dat de brandweerliedenbond maar het beste genoegen kon nemen met de beloften van minister Rees, aangezien de regering niet van zins was om af te wijken van haar koers 27). De vakbeweging met andere woorden liet de F.B.U. volledig alleen staan.

24) De uitvoerige reportage die "The Sunday Times" op 20 november 1977 aan de brandweerstaking wijdde bevat vele staaltjes van sympathiebetuiging met de stakers, die zowel morele als materiële steun ontvingen. Het publiek, aldus dit blad, stond achter de brandweer omdat het van behoorlijk betaalde brandweerlieden de beste inzet verwachtte wanneer op de brandweer een beroep moest worden gedaan. Dit werd ook ronduit erkend door de liberale politikus David Steel in een rede die hij op 3 dec. hield in Duns in 't graafschap Berwickshire ("Sunday Times" van 4 dec. '77). Volgens de "Evening Standard" van 24 nov. '77 was er op die datum door het publiek ten behoeve van de stakers al meer dan £ 10.000 (£ 45.000) opgebracht.

25) "Evening Standard" van 29 november 1977.

26) "Evening Standard" van 22 november 1977.

27) De stakers drongen onder meer de brandweerkazernes binnen en maakten de alarminstallaties onklaar dan wel bedienden zich daarvan om vals alarm te geven teneinde onder de onderkruipers verwarring te stichten. ("Evening St." 17 nov. 1977).

"Wij zijn", zo gaf Len Murray, de sekretaris-generaal van de T.U.C. te kennen. "niet bereid om de brandweerlieden te hulp te komen omdat daardoor bij hen verwachtingen zouden worden gewekt die toch niet in vervulling zouden gaan 28).

John Lewis, een van de bestuurders van de F.B.U., noemde de houding van de T.U.C. "verraderlijk" 29). Dat was zij niet. Zij was een vanzelfsprekend gevolg van de wezenlijke positie van de vakbeweging. Wat Len Murray onbedoeld tot uitdrukking bracht was dit, dat zelfs de "machtige" TUC niet bereiken kon, wat in tal van gevallen door groepen "wilde" stakers wél bereikt was. Niemand die de gebeurtenissen in Groot-Brittannië het afgelopen jaar en de daaraan voorafgaande jaren nauwlettend en onbevooroordeeld heeft gevolgd zal dat kunnen tegenspreken. Het is mede dit onbetwistbare feit waaraan het toenemend zelfstandig handelen van de Britse arbeidersklasse haar ontstaan dankt, het is mede dit feit, wat de "Engelse ziekte" zo besmettelijk maakt.

Het fundamentele verschil tussen vakbondsoptreden en arbeidersoptreden is ook aan de brandweerlieden niet ontgaan. Toen de F.B.U. in een isolement bleek te verkeren was de bond daarmee praktisch ook aan het eind van zijn latijn. Over de uitkomst van de brandweerliedenstaking was in feite op hetzelfde moment beslist, ook al duurde het dan nog meer dan een maand eer de voorstellen van de regering werden geaksepteerd en de arbeid werd hervat. Toen het zover was speelden zich heftige tonelen af. Over het opheffen van de staking werd gestemd in een vergadering te Bridlington. Bij het verlaten van het gebouw stuitten bestuurders en afgevaardigden op verbitterde F.B.U.-leden. De Schotse brandweerafgevaardigde Willy Miller werd geschopt en bespogen en kwam tenslotte huilend uit een handgemeen tevoorschijn. Ook Terry Parry werd uitgejouwd en geduwd 30). Voor de zoveelste keer botsten de twee werelden - de proletarische en de burgerlijke waartoe de vakbeweging behoort - openlijk op elkaar. Voor de toekomst van Groot-Brittannië is die botsing veelbetekender dan de verpletterende nederlaag van de Fire Brigades Union. Als er thans branden in Londen uitbreken staan de blussers weer gereed. Niettemin zal de sociale brand steeds verder om zich heen grijpen.

28) "The Times" van 3 december 1977.

29) Idem.

30) "Nieuwe Rotterdamse Courant" van 13 januari 1978.

=====

ONDER HET "ARBEIDERSZELFBESTUUR" IS HET NOG GEEN ROZEGEUR EN MANESCHIJN

De vele toeristen die iedere zomer de Joegoslavische stranden bevolken wanen zich volstrekt niet in een land dat - zoals de autoriteiten ervan willen doen geloven - communistisch zou zijn. Aan de Dalmatische kust is alles gericht op het verkrijgen van zoveel mogelijk buitenlandse deviezen. Wat dat betreft hadden de vakantiegangers net zo goed naar de Spaanse zon kunnen reizen. Toeristen echter zien, waar ter wereld ze ook

mogen vertoeven, doorgaans maar heel weinig van maatschappelijke verhoudingen. Krijgt men wellicht een andere indruk als men een bezoek brengt aan de steden, waar volgens de partijfunktionarissen het zogenaamde arbeiderszelfbestuur wordt uitgeoefend? Inderdaad kan men daar, anders dan in de badplaatsen, zien hoe de Joegoslavische arbeider leeft. Maar ook daar valt er van "arbeiderszelfbestuur" of van "Communisme" niets te bespeuren.

Als gevolg van een sterke industrialisering sinds 1945 is er in Joegoslavië sprake geweest van een vlucht van het land naar de stad. Zagreb bijvoorbeeld, de hoofdstad van Kroatië, telde in 1945 amper 200.000 inwoners en heeft nu een bevolking van meer dan 700.000. Tot 1956 werd de industrie door de staat geleid. Daarna werd de bedrijfsvoering gedecentraliseerd en gingen de fabrieken zelfstandig opereren. Vervolgens deed ook de reclame haar intrede aangezien fabrieken die hetzelfde produceerden elkaar gingen bekonnkurreren. Het besluit tot decentralisatie van de bedrijfsvoering werd in Belgrado genomen. De arbeidersraden - of wat althans met die naam wordt aangeduid - hadden daarin geen enkele stem.

De bewuste verandering heeft geleid tot grote verschillen in inkomen onder de arbeiders. De schrijver van deze regels heeft gesproken met een jonge metaalbewerker, die dubbel zoveel verdiende als zijn vader die precies hetzelfde werk deed. De zoon had het geluk in een bedrijf te werken dat veel exporteerde.

Een bedrijf dat niet kan meekomen in de konkurrentiestrijd ziet zich zelf genoodnaakt..... de lonen te verlagen. Er zijn in Joegoslavië arbeiders - wij spraken ze 1) - die al maanden lang slechts de helft van hun loon kregen uitbetaald. Ook ziekenhuispersoneel heeft dezelfde ervaring opgedaan: als het budget niet toereikend is voor het lopende jaar wordt het tekort gedekt door minder salaris uit te betalen. En de zogenaamde arbeidersraad kan niet anders doen dan daaraan zijn goedkeuring hechten aangezien de managers en de boekhouders de onvermijdelijkheid ervan aantonen. In dit systeem past, naar men begrijpen zal, ook het werken op stukloon bijzonder goed. En ook als een gevolg daarvan neemt de ongelijkheid toe.

De situatie waarin de arbeiders verkeren loopt sterk uiteen. De ene groep, in een bepaalde branche, heeft een levenspeil dat overeenkomt met dat van een westeuropese arbeider en is in het bezit van een auto en soms van een eigen huis. De overigen kennen een dergelijke weelde niet. De leden van de arbeidersraad behoren meestal tot de eerste groep.

In een van Zagrebs talrijke kroegen kon ik de inkomensverschillen zeer duidelijk konstaten. Er waren daar gepensioneerden, sjofel geklede arbeiders, die geduldig wachtten totdat de meer "gefortuneerde" kameraden een rondje weggeven. Er waren ook parias, die de in de glazen achtergebleven restjes overhevelen in hun eigen glas. Zo komt daar dan toch iedereen aan zijn trekken in het "socialisme".

Het is duidelijk dat onder de geschetste omstandigheden, ofschoon de meerderheid van de arbeiders ontevreden is, het uiterst moeilijk is om er strijd te voeren. Tegenover de werkers staan de funktionarissen van de partij en de vakbonden, de managers, de Joegoslavische middenstand (ambachtslieden) en de geprivilegieerde arbeiders. Maar zo er al in de bedrijven wei-

1) De schrijver van dit stukje heeft geruime tijd in Joegoslavië gewerkt en is het Servo-Kroatisch machtig. Hij heeft familie in Joegoslavië en bezoekt dat land regelmatig.

nig strijd wordt gevoerd, het verzet uit zich wel in andere vormen. Zo ben ik er getuige van geweest dat op zekere morgen in Zagreb het hele tramverkeer stil lag. De aanleiding was de volgende: een politieauto was tegen een tram gebotst doordat de politiechauffeur geen voorrang verleende. Niettemin sprong die politiechauffeur uit z'n wagen en begon hij de trambestuurder af te tuigen. 's Avonds brachten de kranten een tendentiekus verslag waarin sprake was van plichtsgetrouwe wetsdienaren die door tramper-soneel brutaal waren gemolesteerd. Diezelfde avond kwamen de tramjongens bijeen in de remise. Zij besloten de volgende morgen tussen 5 en 9 uur niet uit te rijden. Gevolg: duizenden arbeiders kwamen te laat op hun werk, paniek bij de managers en krantenredakties. Maar dezelfde avond kon ieder lezen hoe de zaak zich in werkelijkheid had toegedragen. Er werd ook ver-meld, dat de bewuste agent zich voor de rechter zou moeten verantwoorden en dat de mishandelde trambestuurder schadevergoeding zou krijgen. Zoals men ziet is het ook onder 't "arbeiderszelfbestuur" geen rozegeur en mane-schijn.

=====

E E N R E C H T S G E D I N G I N H E T I T A L I E V A N N U

Onderstaand artikel is ons van bevriende zijde ter beschikking ge-steld. Wij zijn graag tot plaatsing overgegaan, omdat wij de daarin vervatte informatie voor belangrijk houden. Niettemin komen de opvat-tingen van de schrijver in velerlei opzicht niet met de onze overeen. Wij zien er van af hier alle verschillen aan te duiden. Het is niet onze bedoeling een polemiek te voeren. Wij willen slechts op enkele belangrijke zaken de aandacht vestigen. Daartoe behoort naar onze me-ning in de eerste plaats dit, dat het artikel suggereert dat de ge-schilderde praktijken een aantasting van de "rechtsstaat" zouden vor-men. Wij zien dat anders. De burgerlijke rechtsstaat is gefundeerd op het burgerlijke recht en het burgerlijke recht is gericht op de in-standhouding van de sociale ongelijkheid, het is gericht op de hand-having van de onderdrukking, het is een samenzwering tegen de arbei-dende klasse. Niet slechts wanneer een staat autoritair optreedt is er klassejustitie, niet slechts wanneer aan advocaten hun werk onmoge-lijk wordt gemaakt, maar ook dan wanneer hun op democratische wijze alle gelegenheid wordt geboden een grondige juridische verdediging te voeren, óók dan wanneer zij de kans krijgen om - zoals de schrijver het formuleert - "politieke konflikten op juridisch terrein uit te vechten". Wat dat laatste betreft: naar onze opvatting is een arbeids-konflikt geen politiek maar een sociaal konflikt, waarop de overigens volkomen vervaagde begrippen als "links" of "rechts" niet van toepas-sing zijn. Tenslotte zullen onze lezers begrijpen dat zinswendingen als: "optreden vóór de arbeiders"..... "arbeiders betrekken bij het konflikt dat door hun leiders wordt verwoord"..... enz. een denkwijze verraden die niet de onze is.

Redaktie "Daad en Gedachte"

Wanneer een staat autoritair en repressief optreedt tegen hem bedrei-

gende sociale bewegingen en tegelijkertijd de rechtsstaat op papier wil blijven belijden, is de kans groot, dat de repressie voor een aanzienlijk deel juist via het recht plaatsvindt, door klassejustitie, die de vormen kan aannemen van juridisch formalisme, van ontoegankelijkheid van de juridische instellingen voor mensen en ideeën uit andere dan de bourgeoislagen van de bevolking en het angstvallig vasthouden aan regels en gewoontes die in de loop van de tijden zichzelf bewezen hebben als betrouwbare instrumenten van de macht.

Naast de bondsrepubliek, waar zoals bekend de rechtsstaat al jarenlang in het belang van de rechtsstaat wordt ondermijnd, is Italië een duidelijk voorbeeld van een land, waar door systematische klassejustitie de formele gelijkheid voor de wet en de 'neutraliteit' van 't recht in werkelijkheid niet meer zijn dan instrumenten van de macht.

't Belangrijkste verschil met de BRD is waarschijnlijk, dat de sociale strijd in Italië op een veel bredere basis steunt, omdat de welvaart, waarmee in de BRD de arbeiders zand in de ogen wordt gestrooid, in Italië ontbreekt, waardoor een veel groter deel van de arbeidersklasse zich van zijn situatie bewust is. Vandaar de systematische gevangenisopstanden, die zich zeker niet beperken tot de politieke gevangenen in engere zin, de talloze stakingen en studentenprotesten, die allemaal hun juridische nasleep hebben. Het is duidelijk, dat de staat en de gevestigde macht er alle belang bij hebben die juridische nasleep zorgvuldig te depolitiseren.

Doordat ook in Italië een groep advocaten bestaat, die solidair is met de sociale beweging en die hun beroep niet formalistisch opvatten, maar die zo effectief mogelijk de politieke conflicten op het juridisch terrein willen uitvechten, is een deel van de repressie zich op het gebied van de advokatuur gaan concentreren. Zo werd een advocaat disciplinair, door de tuchtraad van de orde van advocaten, gestraft voor het feit, dat hij *in een fabriek* met zijn cliënten-arbeiders een rechtszaak over een arbeidsconflict had voorbereid. Voor welke belangen een 'neutrale' instelling als de Italiaanse orde van advocaten staat, werd echter pas goed duidelijk naar aanleiding van een zaak in 1976.

In de fabriek Magneti Marelli in Milaan was een arbeidsconflict ontstaan. De vakbondsactivisten, die de strijd in 't bedrijf aanvoerden, werden bij die gelegenheid ontslagen. De rechter oordeelde dit ontslag in eerste instantie onrechtmatig, want in strijd met de erkende vakbondsvrijheden. Uiteraard ging Magneto Marelli in hoger beroep en in die procedure werden de ontslagen arbeiders bijgestaan door advocaten van een kollektief in Milaan: Giuliano Spazzali, Luigi Zezza, Fransesco Piscopo, Alberto Medina en Anna Perosino. Het publiek bij deze openbare rechtszitting bestond uit daartoe opgeroepen solidaire medearbeiders uit de fabriek. Toen iemand uit het publiek zijn misnoegen uitte over het pleidooi van de advocaten van Magneto Marelli, werd de zitting door de president geschorst voor vijf minuten. Dit moet gezien worden als een manoeuvre om wanorde uit te lokken aangezien het veilig aan de in de rechtszaal dienstdoende agenten, de carabinieri, kon worden overgelaten het arbeiderspubliek te provoceren. Pogingen uit het publiek, door de advocaten en hun cliënten om de carabinieri, die een vrouw begonnen te stompen, te kalmeren, mislukten dan ook.

Nadat de carabinieri geen vijf minuten maar een half uur de tijd hadden gekregen om wanorde te stichten op de publieke tribune, kwam de president van de rechtbank de advocaten en hun cliënten vragen even mee te komen. Hieraan gaven zij gevolg, omdat zoiets wel vaker gebeurt om het verde-

re verloop van het proces te bespreken. Toen men eenmaal in een andere zaal was, werd daar echter de deur op slot gedaan en kreeg men te horen, dat de zaak "in het belang van de openbare orde" verder daar met gesloten deuren zou worden behandeld. Het effect van een besloten rechtszitting werd zo bereikt, zonder dat de ongetwijfeld heftige protesten uitlokkende maatregel van het ontruimen van de publieke tribune genomen hoefde te worden, waar trouwens ook onvoldoende aanleiding toe was. Arbeiders en advocaten namen dit niet en besloten in gezamenlijk overleg de verdediging demonstratief neer te leggen. Toen dit meegedeeld was aan de rechtbank, ging één van de advocaten met een van de arbeiders het publiek in een toespraak vertellen, dat ze beter konden weggaan, omdat het publiek bij een ondemokratische besloten rechtszitting geen functie meer had. Hierop volgden tumulten, waarbij de politie traangas gebruikte en schoot. Er vielen acht gewonden, waaronder een advocaat.

Terwijl intussen de rechtbank, alleen overgebleven met de advocaten van de fabriek, het vonnis van de eerste rechter vernietigde en daarmee de ontslagen legaliseerde, klaagde de tuchtraad van de orde van advocaten de verdedigers aan, op grond van gebrek aan kollegialiteit en loyaliteit ten aanzien van de "klasse der juristen", wat moest blijken uit a. het feit, dat zij zich niet hadden gedistantieerd van de uitingen van het publiek dat beledigingen had geschreeuwd naar de advocaten van de werkgever en naar de rechters, b. uit het feit, dat zij zich hadden teruggetrokken nadat het proces in het belang van de openbare orde en in het belang van een ongestoorde verdediging met gesloten deuren werd voortgezet, en daarmee handelden in strijd met de beschikking van de rechtbank en konform de bedoelingen van het publiek op de tribune, c. uit het feit, dat zij daarna zich in een stencil laatdunkend hadden uitgelaten over de advocaten van de tegenpartij en over de rechters.

De advocaten reageerden op deze tuchtrechterlijke aanklacht door zich gemotiveerd niet te verdedigen, omdat de regels van het spel, niet alleen van de arbeidsprocedure, maar ook van de tuchtprocedure eenzijdig in het voordeel van de heersende macht zijn en erop gericht de belangen van de arbeidersklasse niet tot instellingen van het recht toe te laten.

Het is duidelijk: de beroepseis van loyaliteit met de "klasse van juristen" gaat uit van de neutraliteit van de advocaat. Dat is typisch een eis, die men zou willen stellen aan de advocaat van bedrijven, die immers steeds wisselende konkurrentieposities hebben; 't zou vanuit het gezichtspunt van het bedrijfsleven niet effectief zijn, wanneer de advocaat zich zozeer identificeerde met één belang, dat hij niet meer voor het konkurrerende belang zou kunnen optreden. In de klassenstrijd zijn echter geen wisselende belangenposities, het gaat altijd om hetzelfde belang. De eis van neutraliteit aan de advocaat stellen, betekent dat advocaten eigenlijk alleen voor het bedrijfsleven effectief kunnen optreden, niet voor de arbeidersklasse, wat ook kennelijk de bedoeling van de tuchtraad is. Effectief optreden voor de arbeiders betekent immers alle arbeiders betrekken bij het konflikt dat door hun leiders verwoord wordt. En dat betekent dat de advocaten de fabriek in moeten gaan, de solidaire arbeiders op de publieke tribune nodig hebben om aan de arbeiders, de rechters en de tegenpartij te laten zien waar zij staan.

Deze tuchtzaak naar aanleiding van een arbeidskonflikt is te zien als de eerste belangrijke fase in het uitschakelen van de advocaten, die partij kiezen voor de sociale beweging. De tweede fase is nu aan de gang en

neemt wat spektakulairder vormen aan; 't is het procédé Duitsland: de advocaten Saverio Senese uit Napels, Sergio Spazzali en Giovanni Cappellini uit Milaan zijn in mei 1977 gearresteerd. De aanklachten zijn lidmaatschap van een subversieve vereniging (Nuclei Armate Proletari = gewapende proletarische cellen, Soccorso Rosso = Rode Hulp en Autonomia Operai, wat niet eens een echte organisatie is, maar meer een politieke stroming, een manier van denken), medeplichtigheid aan de daden van de door verdedigde politieke gevangenen (door hen te helpen bij hun politieke en niet alleen bij hun formeel-juridische verdediging) en het laten ontsnappen van een gedetineerde. Dit laatste is in het bijzonder aan Cappelli ten laste gelegd. Deze heeft n.l. aan een op psychiatrische gronden gedetineerde treingeld gegeven bij een van diens toegestane verloven. Nadat de betrokkene hiervan gebruik had gemaakt, heeft hij besloten aan het eind van zijn verlof niet terug te keren naar de inrichting. Tegenover de politie heeft deze man verklaard dat de valse papieren en de gestolen cheques die hij bij zich had, ook van Cappelli afkomstig waren, wat door deze uiteraard ontkend wordt.

Het belang dat de justitie bij deze uiterst vage aanklachten tegen geduchte politieke verdedigers heeft, is niet zozeer dat ooit een veroordeling zal volgen, maar dat er in het algemeen een sfeer van misdadigheid rond de links-politieke advocaten wordt geschapen, en dat zeer in het bijzonder de beide advocaten van Renato Curcio, één van de verdachten van de Brigade Rosse, die vlak na de arrestatie van Spazzali en Cappelli terecht zou staan in een politiek proces, dat veel aandacht trok, voorlopig uitgeschakeld zouden zijn.

Dit is de rechtsstaat Italië.

=====

A A N O N Z E L E Z E R S

Het nieuwe jaar is reeds anderhalve maand oud, wanneer dit nummer van "Daad en Gedachte" bij onze lezers in de bus valt. Een nieuw jaar, dat wil zeggen dat er weer een financiële bijdrage aan ons moet worden overgemaakt omdat wij zonder geld niet kunnen draaien. Het uitgeven van een blad kost nu eenmaal veel geld en naast ons blad willen we af en toe ook nog wel een brochure uitgeven. En juist het uitgeven van een brochure kost extra veel geld.

Gelukkig hebben wij een aantal lezers, dat er begrip voor heeft dat wij behoorlijk moeten worden geholpen, willen wij ons werk voort kunnen zetten. Helaas zijn er ook lezers, die nogal laks zijn met betalen. Laten zij nu eens van die laksheid afstappen en nu meteen aan hun verplichtingen voldoen. Dat maakt voor ons het werk heel wat gemakkelijker.

Mogen wij van nu af aan op de hulp van al onze lezers rekenen? Zoveel werk is het uitschrijven van een girobiljet nu ook weer niet.